

“LİMAN” SERGİSİNDE YER ALAN SANATÇI VE ÇALIŞMALARI

- **Nevin Aladağ**, iki nokta arasındaki mesafenin havadan en kısa uzaklığını tarif eden terim olan “**Kuş Uçuşu (İstanbul)**” olarak adlandırdığı yerleştirmeyi İstanbul Boğazı için tasarlar. İstanbul’un kıyı semtlerini birleştiren belki de en sembolik vasıta olan vapuru iskeleye bağlamak için kullanılan halatların form ve motiflerinden yola çıkan Aladağ, Boğaz’ın iki yakası arasındaki en kısa mesafeye denk düşen 698 metre uzunluğunda “ultramarin”, yani lacivert renkli halat örgülerini on ayrı makaraya bölerek kullanır.
- **Nevin Aladağ**’ın Ege Denizi’nde bir geminin kış kısmına yerleştirdiği kamerayla çektiği “**Borderline**” adlı videoda ise kameranın sunduğu ses, deniz görüntüsü ve kameranın sarsıntısıyla izleyiciyi adeta bir vapur ya da geminin güvertesinde gibi hissettirir.
- **Meriç Algün Ringborg**’un 2015 yılında Venedik Bienali’nin davetiyle tasarladığı “**Denize Kıyısı Olmayanlar için Hatıralıklar**” adlı yerleştirmesi ilk kez İstanbul’da. Sanatçı, bizzat kendi aile tarihinden yola çıkmasına rağmen, sanatsal örgüsüyle genel bir kapsam kazanarak Türkiye özelinde ve hatta dünya genelinde liman ve çevresine dair bir düşünce alanı açıyor. Gemilerde çalışan dedesinin her yolculuk sonunda evdekiler başka denizlere ve uzak diyarlara dair fikir vermesi adına getirdiği hediyelerle oluşan birikimden yola çıkan sanatçı, bambaşka dünyalardan gelen bu anı nesnelere etrafında verdiği his itibarıyla gemi kamarası, bir evin misafir odası ve sergi salonu arasında gidip gelen bir yerleştirme kurgular.
- **Hüseyin Bahri Alptekin**’in, Jules Verne’nin İnatçı Kereban adlı romanından esinlenip bir grup sanatçı dostu ve sanat profesyoneliyle birlikte kurduğu Sea Elephant Travel Agency’nin ilk girişimi Karadeniz Projesi idi. Alptekin’in, bu proje çerçevesinde önerisi, Jules Verne’in inatçı tütün tüccarı Kereban’ın Karadeniz çevresinde yaptığı yolculuğu, küratörler, müzisyenler, mimarlar, tarihçiler ve bilim insanlarıyla gerçekleştirmekti. Sanatçının yıllar sonra aslına benzer şekilde “LİMAN” sergisinde yeniden **kurulan “Jules Verne’in İzinde: Kéraban’a Dair”** yerleştirmesine yine sanatçının arşivinden seçilen Karadeniz limanlarına yaptığı yolculuk fotoğrafları ve bir belgesel eşlik ediyor.
- Yeniler Grubu’nun kurucuları arasında yer alan **Avni Arbaş**’ın 1950’li yıllarda Paris’te arka arkaya ürettiği “**Tekne**” isimli iki çalışması, 1956’da Dina Vierny galerisinde birlikte sergilenmiştir. “LİMAN” sergisinde yeniden biraraya getirilen resimlerde Arbaş, deniz ve sisi bir arada harmanlar, bu şekilde keskin sınırları eriterek tekne ve gemiyi bağlamlarından koparır, onları bir çeşit sonsuzluk duygusu uyandıracak şekilde tanımsız bir uzamın içine yerleştirir.
- **Volkan Aslan**’ın İstanbul’da ilk kez “LİMAN” sergisinde izleyiciyle buluşan çalışması “**Sevgili İstanbul**,” sanatçıya göre İstanbul’a yazılmış bir mektup. Aslan, tarih boyunca İstanbul’un simgesi haline gelmiş Boğaziçi hattının vektörel formunu alır ve deniz trafiğinden ötürü Boğaz’ın diğer güçlü imgelerinden biri haline gelen yük gemilerinin formlarıyla birleştirir. İstanbul’a ithaf edilen bu yapıt-mektup, başka topraklara doğru yola çıkan bir kişinin her seferinde yanında götürmek istediği vatan toprağı; denize açılarak geride bıraktığı karanın hatıralarla dolu ve ağır hafızası; belki de ona duyduğu özlemin yüküdür.

- **Turgut Atalay**'ın sergilenen "**Balıkçı**" adlı yağlıboya resmi kendisini çok etkileyen liman ve çevresindeki gündelik hayattan sunduğu bir kesit, bu hayatın aktörlerinin içinde bulunduğu toplumdaki sorunları ve özellikle de sınıfsal meseleleri içselleştirmesinin bir göstergesidir.
- **Antonio Cosentino**'nun liman, kıyı, sahil, tekne ve gemilere dair yıllar boyunca günlük tutar gibi sürdürdüğü çizim ve resim pratiğinden seçilen görsel bir envanter "**LİMAN**" sergisinin girişinde çerçeveli kolajlar biçiminde sergileniyor. Sanatçı "**LİMAN**" sergisi için kullanılmış tenekelerden bir gemi de tasarladı. Sanatçının hakkında fantastik bir hikaye de kaleme aldığı "**Suriye Yıldızı**" adlı bu gemi, tarihi Tophane semtinde, Boğaz kenarında konumlanan İstanbul Modern'in önündeki kruvaziyerleri hatırlatıyor.
- İtalya'daki Venedik Bienali 15. Uluslararası Mimarlık Sergisi'nde İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın düzenlediği Türkiye Pavyonu için, **Feride Çiçekoğlu, Mehmet V. Kütükçüoğlu ve Ertuğ Uçar** küratörlüğünde hazırlanan "**Darzanà: İki Tersane, Bir Vasıta**" projesi kapsamında tasarlanıp Haliç tersanesinde üretilen Başarda adlı tekne, bir tek Venedik'te sergilendi. Bienal sonrası İstanbul'a geri getirilen tekne, "**LİMAN**" sergisi kapsamında liman sahasındaki eski bir gümrük deposunda faaliyetlerini sürdüren İstanbul Modern'in bahçesinde yeniden kurularak izleyiciyle buluşuyor.
- Fotoğraflarında zaman ve mekân kavramlarına odaklanan **Hasan Deniz, "Tersane"** adını verdiği seriden seçilip ilk kez basılan fotoğraflarında, İstanbul'daki deniz algısından yola çıkarak, kent belleğinde varlığını koruyan en eski mekânlardan biri olan tersaneler üzerinden okuma yapar.
- Manzara resimlerinde Türkiye ve özellikle de İstanbul'dan deniz kıyısı ve sahilleri konu alan **Cevat Dereli**, balıkçıların yaşamı, dalyanlar, balık ağları ve balıkçı dükkanları, تنها kıyı kasabaları resmederken yalın anlatımıyla dikkat çeker. "**LİMAN**" sergisinde yer alan "**İstanbul**", sanatçının resmindeki genel eğilim gibi, esas olarak doğanın kendisine odaklanarak, kentin arka planda kavradığı günlük yaşamdan bir ânı yansıtır.
- **Abidin Dino**'nun "**Deniz Küstü**" resim dizisinden örnekler, Yaşar Kemal'in 1978 yılından itibaren Milliyet gazetesinde 91 gün boyunca tefrika edilen aynı adlı romanı için yapılmıştır. Denizi ve balıkçıları, onların hayatlarını, hüznü ve çaresizliklerini İstanbul'un değişen toplumsal yapısıyla harmanlayarak köksüzlüğü, yerinden edilmeyi, geçiciliği bir ağıt gibi anlatan Yaşar Kemal, Dino'dan metinleri resimlemesini özel olarak ister.
- İstanbul'da iki kıtanın sokaklarını birbirine bağlayan ve kent ruhunun çok önemli bir yansıması olan vapurlar, **Burhan Doğançay**'ın 1991 yılında ürettiği "**Can Simidi III**" adlı çalışmalarında karşımıza çıkar. Vapurların duvar yüzeyleri, Anadolu ve Avrupa yakaları arasındaki hareketliliğin kaydını tutarken, can simidinin turuncusu ise toplum hafızasında tam da bu kaydın temsilidir. Doğançay'ın ustalıklı ışık ve gölge gösterilerinde, gölgelerin gerçek mi yoksa boyama mı olduğu ilk bakışta anlaşılmaz; böylece can simidi sergi alanındayken, izleyiciyi kendi gerçekliğine davet eder.
- **Feyhaman Duran**'ın Deniz Müzesi'nden ödünç alınan "**Tersane-i Amire**" adlı resmi, Haliç, Camialtı ve Taşkızak Tersaneleri'nden oluşan Tersane-i Amire bölgesinin etkin bir şekilde çalıştığı 1940'lardaki işleyişini göstermesi bakımından sadece sanat yapıtı olarak değil tarihi belge olarak da değer taşır.
- **Mıgırdiç Givanian**, İstanbul'un sahillerini, özellikle Sarayburnu ve Kız Kulesi gibi tarihi açıdan önem taşıyan yerleri ve gece manzaralarını romantik bir biçimde betimleyerek beğeni kazanır. Givanian'ın resmi, tarihi İstanbul'u, limanı ve rıhtımlarını 20. Yüzyılın

- başındaki haliyle resmederken, aynı zamanda bugün İstanbul Modern'in bulunduğu sahile çok yakın bir alanı belgeler.
- **Ara Güler**'in 21-26 Mayıs 1952 tarihlerinde *Jamanak* gazetesinde yayımlanan "**Kumkapı Ermeni Balıkçılarıyla Birlikte**" adlı yazı dizisi için belgesel fotoğraflar çeker. İstanbul'un Gözü olarak adlandırılan Güler'in fotoğrafları, Kumkapı sahilinde süregelen sosyolojik dinamiklerin tarihi belgesi niteliğindedir. "LİMAN" sergisi, bu seriden kapsamlı bir seçkiyle, keskin bir dönüşüme maruz kalan Kumkapı'da yaşayan balıkçıların 1950'li yıllardaki gündelik üretim biçimlerini, yaşam alanlarını, boş zamanlarını, üretim süreçlerini ve ekonomik ilişkilerini Ara Güler'in gözünden izleme fırsatı sunuyor.
 - **Nedim Günsür**'ün 1984 tarihli "**Balıkçı Koyu**" adlı yapıtında, bir deniz kıyısındaki gündelik ritmin aktörleri olan balıkçılar resmedilir. Günsür'ün 1975 tarihli "**Büyükdere'den Beykoz'a Bakış**" yapıtı sanatçının az sayıdaki insansız çalışmasından biridir. Boğaz'ın Avrupa yakasından Anadolu yakası görüntüsünün resmedildiği çalışmada insanların yerini farklı büyüklük ve çeşitteki gemiler alır. Sanatçının "**İsimsiz**" üçüncü yapıtı ise yüksek bir gemi direğinin üzerinden uzaklara bakan, sırtı izleyiciye dönük bir denizciyi tasvir eder.
 - **Nuri İyem**, toplumsal gerçekçi sanat anlayışının Türkiye'deki başlıca temsilcilerindendir. "**Balıkçı Karı Koca**", liman ya da kıyı bölgelerinde süregelen sosyo-ekonomik dinamiklerden biri olan balıkçılığı ele alırken, tavrını iki portre üzerinden vurgular. İyem'in portrelere taşıdığı güçlü ifadeler burada da öne çıkar; karı kocanın yüz ifadesini ait oldukları toplumsal sınıfın umutsuzluğunu ve kederini yansıtacak şekilde resmeder. Böylece, liman bölgelerinde çalışan insanları ve toplumsal meseleleri gündeme taşımaya amaçlar.
 - **Özer Kabaş**'ın "LİMAN" sergisinde gravür, mürekkep, yağlıboya gibi farklı tekniklerle ürettiği çalışmalar yer alıyor. Yağlıboya resimlerde balıkçı figürü ve onun deniz, vapur ve teknelerle kurduğu ilişki resmedilir. Özellikle liman çevresinde konumlanan toplumsal yaşam ve ekonomik ilişkileri sarsıcı bir anlatımla tuvale yansıtan Kabaş, gravür ve karakalem tekniğindeki çalışmalarında dalgaların hareketini, denizin insan karşısındaki gücünü vurgular, onları titreşim duygusu veren, hareketli yapıtlara dönüştürür.
 - **Borga Kantürk**, İstanbul Modern'in davetiyle son on yılda limanlarla birlikte deniz, sahil, kıyı, deniz yolculuğu ve sefer gibi konular etrafında kavramsallaştırdığı çalışmalarını yeniden ele alarak "LİMAN" sergisine özel bir duvar yerleştirmesi hazırladı. "**KIYI ŞERİDİ KAYITLARI**" adlı bu düzenlemenin başlangıç noktasını, kişisel hatıraların zamanlar arası seyahatine ve toplumsal belleğe dair geçmiş çalışmaları oluşturuyor. Seçkiye, Türkiye'den sahil şeritlerindeki son yıllardaki dönüşüme dair hissiyatın bir yansıması gibi bakılabilir.
 - **Gülsün Karamustafa**, "**Bosphorus 1954**" başlıklı video çalışmasında kendi çocukluk yıllarını İstanbul'un hatıralarıyla birlikte çağırır. Kent tarihinde bir efsane olarak hala bahsi geçen 1954 kışını, arşivlerden topladığı fotoğraflarla belgeselleştirerek, iki kıtayı ayıran ve uluslararası deniz trafiğinde çok önemli bir yeri olan Boğaz'ın donması gibi az rastlanan bir doğa olayının dönemin kent kültürü ve gündelik yaşamı üzerindeki etkilerini vurgular.
 - **Gülsün Karamustafa**'nın 1995 tarihli "**NEWORIENTATION**" adlı yerleştirmesi ise "LİMAN" sergisiyle birlikte yıllar sonra antrepoya dönüyor. Sanatçının 4. İstanbul Bienali

- kapsamında, mekâna özgü gerçekleştirdiği çalışma, İstanbul Modern'in de şu anda içinde bulunduğu Liman İşletmeleri Sahası'nda yer alan 1 numaralı antrepoda ilk defa sergilenir. Karamustafa, bu binanın pencerelerinden ilk kez denize baktığında tarihi Ceneviz dönemine kadar uzanan Galata genelevinde çalışan kadınların, limana gelen denizcilerle ilk karşılaşmasına odaklanarak liman kentinin bir başka yanına, İstanbul ve çevresinde kaybolan kadınların kaderine ışık tutar.
- **Volkan Kızıltunç**, “**Hafıza Boşlukları İstanbul**” adlı çalışmasında 1965 ile 1985 yılları arasında İstanbul Boğazı ve etrafında kent halkı ya da ziyaretçileri tarafından çekilen kısa sahnelerden oluşur. Kızıltunç, gerek sahaflardan gerek tanıdıklarından topladığı 250 civarı 8mm ve Süper 8mm filmi birleştirerek 4 kanallı bir video yerleştirmeye dönüştürür. Tarihsel bir belge olarak da görülebilecek, kent belleğindeki anıları şiirsel bir akışla günümüze davet ederken, izleyiciyi de o döneme kendi belleğinden bakmaya davet eder.
 - **Muhsin Kut**'un İstanbul'un çeşitli noktalarından gözlemleyerek ürettiği resimlerde liman bölgelerinde, insanların denizle kurduğu ilişkiye dair izler takip edilebilir. Örneğin ağları hazır balıkçı tekneleri, Boğaz'da aynı anda var olan küçük kayıklarla tankerler, yahut demir atmış gemilerin resimleriyle, gündelik hayatta kentlinin dikkat etmediği ama İstanbul kentinin denizle olan ilişkisine ve hızlı ritmine etkisi olan farklı köşelere ışık tutar.
 - 19. yüzyılda İstanbul'da yaşayan **Mıgırdiç Melkon**'un küçük ahşap parçalarını mozaik tekniğiyle birleştirerek yaptığı 1884 tarihli dörtlü panoramik “**İstanbul Görüntüsü**” çalışması Deniz Müzesi'nden ödünç alındı. Kentin denizle ilişkisini gemiler, sahiller ve limanlar aracılığıyla aktaran resimler, izleyiciye dört ayrı perspektiften modernleşerek dönüşmekte olan Osmanlı başkenti İstanbul manzaraları sunar.
 - **Yasemin Özcan**, bir karşılaşma anını müdahale etmeden sunduğu “**Karada**” adlı çalışmasında olduğu gibi, izleyiciyi hazır nesnelerin sembolik anlamları üzerine birlikte düşünmeye davet eder. “**Karada**”, sanatçının beklenmedik ve esrarengiz bir biçimde bir dağın tepesinde tesadüfen bulunduğu bir tekneyi video ve fotoğrafla belgeler.
 - **Serkan Özkaya**'nın “LİMAN” için “**Bir İstanbul Mekânını Tüketme Girişimi**” adıyla yeniden düzenlediği çalışması binanın deniz cephesine bakan duvarına uyguladığı 8 metrelik projeksiyondan oluşuyor. Bir aynanın arka tarafından bakar gibi konumlanan izleyici, eş zamanlı hareket eden görüntüleri takip ediyor. Bu görüntüler İstanbul Boğazı'nın tükenmeyen enerji ve trafiğiyle birlikte dönüşümünü de aktarıyor. Böylece hem fiziki hem de metaforik olarak engel teşkil eden duvarlar aradan kalkıp mekân bir anlamda şeffaflaşıyor.
 - **Sébah&Joallier**'in İstanbul'un her noktasından çekilen ve şehrin kozmopolit yapısını işaret eden fotoğrafları, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Avrupa'nın doğu merakına hitap eder. Galata Kulesi'nden 1890'da çekilen 3,5 metrelik bu panorama, İstanbul'u 360 derece belgeler, aynı anda hem Haliç hem Boğaz kıyıları ve deniz üzerindeki trafik geniş açıyla izlenebilir.
 - **Arslan Sükan**, “LİMAN” sergisinde yer alan çalışmalarında zamansal ve mekânsal belirsizliği kurgulamak için karanlığın ve boşluğun gücünden faydalanır. Renkleri ters çevirme tekniğiyle katmanları üst üste getirerek manipüle ettiği fotoğraflar, Sükan'ın hayal gücüyle mevcut gerçekliği yeniden kurmasını sağlar. Fotoğraflarda görülen deniz üstü hareketlilik belleğinden koparılmış düşsel bir anlatı içerir. Yine de, onlara bakanların

- İstanbul limanları ve kentin deniz tra ği üzerine pek çok somut konuyu düşünmelerini mümkün kılar.
- Deniz ve gemi resimlerine küçük yaşta ilgi duymaya başlayan **Hüsnü Tengüz**, 1910–1914 yılları arasında bizzat Deniz Müzesi’nde ressam olarak görev yapar. “LİMAN” sergisinde sanatçının 20. yüzyılın başında İstanbul’un vapurlarını ve limanı resmettiği suluboya çalışmalarından oluşan bir albüm ile 18. yüzyılda Haliç Tersanesi’nin durumunu tarif eden yapıtı yer almaktadır.
 - **Cemal Tollu**’nun İstanbul’un denizle ilişkisine yer verdiği “**Limanda**” adlı yapıtındaki yaklaşımı hoş bir manzarayı nitelemekten çok, toplumsal bir konuyu işlemeyi amaçlar. İstanbul limanlarındaki günlük hayatı, yoğun işleyişi ve çok amaçlı ticari yapıya dair ipuçları barındıran resimde, sanatçı deniz taşımacılığının insan gücüyle olan kesişimini vurgular.
 - **Selim Turan**’ın “LİMAN” sergisindeki desen ve eskizleri, sanatçının 1941’deki “Liman Şehri İstanbul” için gözlem ve denemelerde bulunduğu döneme tarihlenir. 1940’lı yıllarda İstanbul Limanı’nda çalışan balıkçılar, işçiler, hamallar ve dilenciler gibi insanları ele almasıyla toplumun gözardı ettiği kesimlerin yaşam koşullarını ve ruh hallerini gösteren seçki, Turan’ın görece sınırlı sayılabilecek toplumsal gerçekçi çalışmalarının örneklerindedir.
 - **Ömer Uluç**’un “LİMAN” sergisinde yer alan resimlerinde tankerler, denizaltılar ve doğadan unsurlar, onlara verilen adlarla birlikte sıradan bir manzaradan daha ötesini anlatmaktadır. Yan yana gelmiş iki gemi, kıtaları aşan tankerler, tatbikat yapan bir denizaltı ile onu takip eden bir kuş gibi herhangi bir olası an, sanatçının hayal gücünde uyanmış bir sahne ve renklerle birlikte dışa vurulan duygular gibidir.
 - İzmir ve New York’tan iki akademisyen ve sanatçının, **Güven İncirlioğlu ve Hakan Topal**’ın “denizaşırı” çabalarıyla kurulan **xurban_collective**’in araştırma temelli sanat projeleri sıklıkla bir liman kenti olarak İstanbul’a ve diğer limanlarla ilişkisine, küresel deniz ticaret ağlarına, karasularına, göç yollarına ve bunların etrafındaki sosyo-politik sorunsallara odaklanır. İstanbul Modern’in davetiyle on iki yıllık projelerini retrospektif bir bakış açısıyla yeniden ele alan xurban_collective; farklı dönemlerde üretip sergiledikleri çalışmalardan bir seçkiyi çok parçalı bir yerleştirme olarak kurguladı.
 - “Liman Ressamları”nın kurucularından **Mümtaz Yener**, grubun savunduğu toplumsal gerçekçilik ve figür odaklı ifadeyi sanat yaşamının sonuna kadar sahiplenir. Kendi deyimiyle “kalabalıkların ressamı” olan Yener, zihninde bütünsel kitleleri parçalar, her parçayı desen olarak çalışır ve tuvalinde, özel tercihi olan yağlıboya ile yeniden bir araya getirir. İkinci Dünya Savaşı yıllarına rastlayan eğitimi sırasında şekillenen ve dönemin sosyal patlamaları, işsizlik, yoksulluk ve benzeri sıkıntılardan etkilenen sanat anlayışı, toplumsal dinamiklerden bağımsız değildir.
 - 1891’de kitaplardan okuyup etkilendiği İstanbul’a gelen İtalyan sanatçı **Fausto Zonaro**, Napoli’den gemi ile yaptığı yolculuk, daha sonraları defalarca resmini yapacağı Galata Limanı’nda biter. Zonaro’nun Azapkapı ile Tophane arasındaki bölgede yer alan Galata Limanı’ndan bakarak yaptığı resimler, belirsiz de olsa sahil projesinin inşasına şahitlik eder. “**Galata Limanı**” adlı resimde kıyıya yanaşmış gemiden inen ve bekleyenlerin karışıklığı görülürken, “**Sarayburnu**” adlı resimde ise İstanbulluların denizle olan ilişkisi, düzeltilmiş sahil hattında vakit geçirenlerin betimlenmesiyle izlenir.